

ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ- ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ:

Η λειτουργία τους ως προς το νόημα και το ύφος του κειμένου

1. ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ- ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΛΙΣΕΙΣ

A. ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ

Το ρηματικό πρόσωπο αποκαλύπτει ποιο είναι το πρόσωπο που πρωταγωνιστεί σε μία ιστορία, που βιώνει τις εμπειρίες ή εκφράζει τις σκέψεις του. Η επιλογή του ρηματικού προσώπου από το συντάκτη σχετίζεται με τον σκοπό της συγγραφής, το είδος του κειμένου και το ύφος που θέλει να προσδώσει στο κείμενό του.

Α' ΕΝΙΚΟ	<ul style="list-style-type: none">• εκφράζει υποκειμενικό χαρακτήρα και προσωπικές αντιλήψεις• δίνει προσωπικό, εξομολογητικό ύφος → αναδεικνύει προσωπικά βιώματα, ο αφηγητής καταγράφει τις προσωπικές του σκέψεις και εμπειρίες• αμεσότητα/ ζωντάνια / παραστατικότητα <p>έκθεση: ημερολόγιο, επιστολή, ομιλία λογοτεχνία: αφηγηματικά κείμενα με πρωτοπρόσωπο αφηγητή, διάλογο, εξομολογητικά ποιήματα</p>
Α' ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟ	<ul style="list-style-type: none">• εκφράζει υποκειμενικό χαρακτήρα και προσωπικές αντιλήψεις• ενισχύει το προσωπικό, εξομολογητικό ύφος → αναδεικνύει προσωπικά βιώματα, ο αφηγητής καταγράφει τις προσωπικές του σκέψεις και εμπειρίες• αμεσότητα/ ζωντάνια/ παραστατικότητα• προσδίδει αίσθημα συλλογικότητας (ο αφηγητής εντάσσει τον εαυτό του και τον αναγνώστη σε μία κοινή ομάδα) υποδηλώνει ότι το θέμα αφορά και τον ίδιο, όπως και κάθε άνθρωπο
Β' ΕΝΙΚΟ – ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟ	<ul style="list-style-type: none">• απευθύνεται άμεσα στον δέκτη → αμεσότητα/ ζωντάνια/ παραστατικότητα και θεατρικότητα (διάλογος)• προσδίδει διδακτικό, προτρεπτικό τόνο στο κείμενο (συχνά συνδυάζεται με υποτακτική – προστακτική έγκλιση)• δημιουργεί κλίμα οικειότητας• επίκληση στο συναίσθημα του δέκτη <p>έκθεση: επιστολή, ομιλία, συνέντευξη λογοτεχνία: αφηγηματικά κείμενα με διάλογο, θεατρικά, προτρεπτικά ποιήματα</p>
Γ' ΕΝΙΚΟ - ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟ	<ul style="list-style-type: none">• αποστασιοποίηση από το πρόβλημα• αντικειμενικότητα – αμεροληψία• προσδίδει κύρος και καθολική ισχύ σε όσα γράφονται• λογοτεχνία: ετεροδιηγητικός παντογνώστης αφηγητής, ο οποίος δεν έχει εμπλοκή στα γεγονότα που αφηγείται

B. ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

Ως προς τη χρονική βαθμίδα

ΠΑΡΟΝΤΙΚΟΙ	Ενεστώτας, Παρακείμενος
ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΙ	Ιστορικός Ενεστώτας, Παρατατικός, Αόριστος, Υπερσυντέλικος
ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΙ	Συνοπτικός Μέλλοντας, Εξακολουθητικός Μέλλοντας, Συντελεσμένος Μέλλοντας

Ως προς το ποιόν ενέργειας:

(πώς παρουσιάζεται η ενέργεια του ρήματος;)

ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	ΠΑΡΟΝΤΙΚΟΙ	ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΙΚΟΙ	ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΙ
Εξακολουθητικό ποιόν: η ενέργεια του ρήματος παρουσιάζεται εξακολουθητικά, με διάρκεια. Το γεγονός είναι συνεχές και εξελισσόμενο	ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ	ΕΞΑΚΟΛΟΥΘΗΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
Στιγμαίο ή συνοπτικό ποιόν: η ενέργεια του ρήματος παρουσιάζεται συνοπτικά, χωρίς επανάληψη. Το γεγονός είναι μοναδικό		ΑΟΡΙΣΤΟΣ	ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ
Συντελεσμένο ποιόν: η ενέργεια του ρήματος έχει ολοκληρωθεί	ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ	ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ	ΣΥΝΤΕΛΕΣΜΕΝΟΣ ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ → 1. Δηλώνει μια ενέργεια που γίνεται στο παρόν

2. Δηλώνει ένα επαναλαμβανόμενο γεγονός

3. Σε παρελθοντικές αφηγήσεις, για να αποδοθούν με μεγαλύτερη ζωντάνια και παραστατικότητα, σαν να συμβαίνουν τα γεγονότα τη στιγμή της αφήγησης.

4. Δηλώνει κάτι το διαχρονικό και το γενικά αποδεκτό

ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΣ → 1. Δηλώνει μια ενέργεια που έχει συμβεί στο παρελθόν αλλά τα αποτελέσματά της συνεχίζουν να ισχύουν και στο παρόν.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΠΑΡΟΝΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ:

Στο νόημα του κειμένου	Στο ύφος του κειμένου
<ul style="list-style-type: none"> η δράση τοποθετείται στο παρόν → αμεσότητα, ζωντάνια, παραστατικότητα και διάρκεια στην αφήγηση Ιστορικός Ενεστώτας → ζωντάνια στην αφήγηση ιδιαίτερα για γεγονότα καίριας σημασίας → φαίνεται η άμεση επαφή του ήρωα με το παρελθόν 	<p>Ενεστώτας: δίνεται στην αφήγηση η αίσθηση της αμεσότητας, της ζωντάνιας και της διάρκειας Κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη, η αφήγηση γίνεται ένα σύγχρονο, τωρινό γεγονός</p> <p>Παρακείμενος: σύνδεση παρελθοντικών γεγονότων με το παρόν → ζωντάνια</p>

ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ		
Δηλώνει:	Λειτουργία για νόημα:	Λειτουργία για ύφος:
Μια ενέργεια που επαναλαμβάνεται διαρκώς στο παρελθόν	<p>Προσδίδει διάρκεια στα γεγονότα της αφήγησης.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ καταγραφή συνηθειών (πώς περνάει ο ήρωας την καθημερινότητά του) ✓ παρουσίαση του ιστορικού κλίματος, των συνθηκών διαβίωσης → προσφέρεται μια σαφής εικόνα του παρελθόντος ✓ νοηματική πύκνωση (τα επαναλαμβανόμενα γεγονότα παρουσιάζονται συνοπτικά) 	<p>Παραστατικό και γλαφυρό → άμεση, ζωντανή απόδοση των γεγονότων του παρελθόντος</p> <p>Λιτό και πυκνό → πυκνή παρουσίαση των γεγονότων, η αφήγηση αποκτά γρήγορη ροή</p> <p>Νοσταλγικό και μελαγχολικό → ο αφηγητής θυμάται γεγονότα που τον σημάδεψαν, συναισθηματική υποβολή δέκτη</p>

ΑΟΡΙΣΤΟΣ		
Δηλώνει:	Λειτουργία για νόημα:	Λειτουργία για ύφος:
Μια ενέργεια που έγινε και τελείωσε στο παρελθόν	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Αναδρομή στο παρελθόν για να παρουσιαστούν γεγονότα που σημάδεψαν τον ήρωα, είναι σημαντικά για την εξέλιξη της αφήγησης 	<p>Απλό και περιεκτικό</p> <p>Εξομολογητικό/Νοσταλγικό → ο ήρωας εξομολογείται/θυμάται γεγονότα από το παρελθόν του.</p>
ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΣ		

Δηλώνει:	Λειτουργία για νόημα:	Λειτουργία για ύφος:
Μια ενέργεια που έγινε στο απώτατο παρελθόν, πριν αρχίσει μια άλλη και χωρίς να σχετίζεται με άλλη ενέργεια	ΙΔΙΑ ΜΕ ΑΟΡΙΣΤΟ	ΙΔΙΑ ΜΕ ΑΟΡΙΣΤΟ

ΜΕΛΛΟΝΤΑΣ		
Δηλώνει:	Λειτουργία για νόημα:	Λειτουργία για ύφος:
Συνοπτικός: μια ενέργεια που θα γίνει και θα τελειώσει στο μέλλον μια φορά	1. προιδεάζεται ο αναγνώστης για μελλοντικές εξελίξεις → ενισχύεται το ενδιαφέρον	Ζηηρό/ Αισιόδοξο/ Εύθυμο → όταν καταγράφονται τα σχέδια και οι προσδοκίες των ηρώων για το μέλλον.
Εξακολουθητικός: μια ενέργεια που θα γίνεται συνεχώς στο μέλλον ή θα επαναλαμβάνεται	2. πρόδρομη αφήγηση 3. καταγράφονται τα μελλοντικά σχέδια, οι σκέψεις και οι προσδοκίες των ηρώων	Μελαγχολικό → καταγράφεται η αγωνία και ο φόβος των ηρώων για το μέλλον
Συντελεσμένος: μια ενέργεια που θα γίνει στο μέλλον και θα έχει τελειώσει πριν από κάποια άλλη	Αίσθηση αβεβαιότητας και υποκειμενικότητας → τα σχέδια μπορεί να ματαιωθούν	Δραματικό/ Απαισιόδοξο/ Ειρωνικό → στην πρόδρομη αφήγηση όταν ο αναγνώστης γνωρίζει ήδη το μέλλον του ήρωα και την ανατροπή των προσδοκιών του

Γ. ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

Κάθε έγκλιση προσδίδει διαφορετικό τόνο και νόημα στο κείμενο, επηρεάζοντας έτσι και το ύφος του.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ → Η οριστική έγκλιση εκφράζει κατά κανόνα **το πραγματικό και το βέβαιο, κάτι που ισχύει καθολικά, μια γενική αλήθεια.**

π.χ. Στην περίοδο της εφηβείας ο νέος βιώνει τεράστιες αλλαγές.

Εκτός από βεβαιότητα η οριστική μπορεί να εκφράσει και:

- το δυνατό (δυνητική οριστική): **Θα άλλαζε γνώμη, αν μιλούσαμε.**
- ευχή (απραγματοποίητη): **Μακάρι να ερχόμουν κι εγώ μαζί σου**
- παράκληση: **Μου δίνεις το μολύβι σου;**

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ → Χαρακτηρίζεται από τη χρήση των μορίων **να, ας** καθώς και από τους συνδέσμους **αν, εάν, όταν, πριν, να, μόλις, προτού, άμα, για να, μήπως.** Η υποτακτική εκφράζει κατά κανόνα **το πιθανό (αβεβαιότητα) και το επιθυμητό.**

π.χ. Ίσως αρνηθεί την πρότασή μας. / Ας τελειώσουμε με τι δουλειές και θα πάμε βόλτα.

Επίσης δηλώνει:

- ✓ **προτροπή ή αποτροπή (άρνηση):** Ας μην μαλώνουμε για τέτοια θέματα.
- ✓ **ευχή:** Μακάρι να ζήσει!
- ✓ **απορία (απορηματική υποτακτική):** Πότε να περάσω από το σπίτι σου;
- ✓ **προσταγή ή απαγόρευση (άρνηση):** Να φύγεις αμέσως και να μην επιστρέψεις ποτέ!
- ✓ **παράκληση:** Ας πάμε μια βόλτα για λίγο, σε παρακαλώ.
- ✓ **υπόθεση:** Να ξερε τώρα τι χάνει, θα ερχόταν αμέσως να μας βρει.

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ → Μπορεί να εκφράζει **προσταγή, παράκληση, ευχή, απαγόρευση ή και προτροπή.**

π.χ. Προχωρήστε αργά και σταθερά προς την έξοδο.

Βγες αμέσως έξω!

Δώσε μου μια ευκαιρία!

Μη λέτε ψέματα στους γονείς σας.

Σχήματα λόγου

α)Αναδίπλωση/ Επανάληψη → μία λέξη ή φράση επαναλαμβάνεται αμέσως

Είναι μια μορφή επανάληψης και αποσκοπεί στο να δοθεί έμφαση στο νόημα μιας λέξης ή φράσης.

π.χ. Οι φίλοι μας θα έρθουν σήμερα, σήμερα θα φύγουν

β)Αντίθεση → συσχετίζονται δύο έννοιες που έχουν εντελώς αντίθετα χαρακτηριστικά

Επιτρέπει την άμεση παρουσίαση των αντιθέσεων και των αντιφάσεων στη ζωή των προσώπων →καταγράφεται πληρέστερα η συναισθηματική τους κατάσταση

π.χ. στην άχαρη ζωή την ανεκπλήρωτη

εμένα η ζωή πληρώθη

γ)Ασύνδετο σχήμα → παρουσιάζονται όροι όμοιοι ή όμοιες προτάσεις, χωρίς συνδέσμους, απλά με τη χρήση κόμματων

Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στην αφήγηση, η οποία γίνεται έντονη και πιο γρήγορη.

π.χ. Παρατηρούσε τις γερασμένες πολυκατοικίες, τα κλειστά μαγαζιά, τα παρατημένα παρκάκια, τις πιτσαρίες, τα κέντρα αισθητικής με τις φωτεινές επιγραφές και τις κακόγουστες επωνυμίες.

δ) (Λεκτική) Ειρωνεία → λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν την αντίθετη σημασία από αυτή που δίνεται

Εκφράζεται η αποδοκιμασία ή η αγανάκτηση του ομιλητή. Χρησιμοποιείται όταν θέλει να ειρωνευτεί και να στηλιτεύσει πρόσωπα ή καταστάσεις.

π.χ. Ωραία τα κατάφερες!

Τραγική ειρωνεία → ο αναγνώστης γνωρίζει ένα γεγονός που ο ήρωας αγνοεί → ενισχύεται η συμπάθεια των αναγνωστών για τους ήρωες, οι οποίοι γίνονται τραγικά πρόσωπα

ε)Έλλειψη → η παράλειψη λέξεων ή φράσεων που μπορούν να εννοηθούν

Το νόημα αποδίδεται επιγραμματικά και ενισχύεται ο γρήγορος ρυθμός του κειμένου και της αφήγησης.

π.χ. -Ποιος ξέρει την απάντηση? -Η Μαρία (εννοείται ότι ξέρει την απάντηση)

στ) Κύκλος, Κυκλικό σχήμα → μια πρόταση, μια ενότητα, μια στροφή ή ένα ποίημα αρχίζει και τελειώνει με την ίδια λέξη ή φράση

Η επανάληψη προσδίδει έμφαση και λυρικότητα στο κείμενο, δημιουργεί την εντύπωση μιας κατάστασης που επαναλαμβάνεται και έχει συνεχή διάρκεια, παραμένει αναλλοίωτη ή δεν επιλύεται ποτέ.

π.χ. "Άφησέ με νάρθη μαζί σου/ λίγο πιο κάτω, ως τή μάντρα τοῦ τουβλάδικου,/ ως ἐκεῖ ποὺ στρίβει ὁ δρόμος καὶ φαίνεται ἡ πολιτεία τσιμεντένια κι ἀέρινη, ἀσβεστωμένη μὲ φεγγαρόφωτο/ τόσο ἀδιάφορη κι ἄυλλη,/ τόσο θετική σὰν μεταφυσική/ ποὺ μπορεῖς ἐπιτέλους νὰ πιστέψεις πὼς ὑπάρχεις καὶ δὲν ὑπάρχεις/ πὼς ποτέ δὲν ὑπῆρξες, δὲν ὑπῆρξε ὁ χρόνος κ' ἡ φθορά του./"Άφησέ με νάρθη μαζί σου.

ζ) Λιτότητα → χρησιμοποιείται η αντίθετη μιας λέξης ή με άρνηση

Δίνεται έμφαση στην έννοια που παρουσιάζεται

π.χ. Ἦκουσεν θόρυβον ὄχι μικρόν

η) Μεταφορά → χρήση λέξεων ή φράσεων με σημασία διαφορετική από την κυριολεκτική τους

Αλλάζει το περιεχόμενο των λέξεων, και μπορούν πλέον να αποδώσουν καινούριες έννοιες, νοήματα και ιδέες. Κινητοποιείται συναισθηματικά ο αναγνώστης, και η αφήγηση αποκτά αμεσότητα, παραστατικότητα και ζωντάνια.

π.χ. Είχε καρδιά πέτρινη

(Αλληγορία) → μια μεγάλη σε έκταση μεταφορά! Είναι μια μεταφορική φράση η οποία κρύβει νοήματα διαφορετικά από εκείνα που δηλώνουν οι λέξεις της (άλλα λέγονται και άλλα εννοούνται). Καλύπτει μια ολόκληρη φράση, μια παράγραφο, μια στροφή ή ένα ολόκληρο κείμενο.

Ο συγγραφέας θέλει να αποκρύψει το πραγματικό νόημα των όσων γράφει, να μην γίνει εξ αρχής κατανοητό, ώστε να τραβήξει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

π.χ. Ένας αἰτός περήφανος, ἕνας αἰτός λεβέντης ἀπὸ τὴν περηφάνια τοῦ κι ἀπὸ τὴ λεβεντιά τοῦ δὲν πάει στα κατώμερα νὰ καλοξεχειμάσει, μόν' μένει πάνω στα βουνά, ψηλά στα κορφοβούνια.

– Το τραγούδι μιλάει για κάποιον αετό, ὅμως ἐννοεῖ τὸν περήφανο, λεβέντη ἀνυπόταχτο κλέφτη, που κατοικεῖ στα βουνά.

θ) Μετωνυμία → Χρησιμοποιείται το όνομα του δημιουργού αντί για το δημιούργημα

Ενισχύεται η φυσικότητα του λόγου, γιατί κάτι τέτοιο είναι πολύ σύνθητες στον καθημερινό προφορικό λόγο.

π.χ. Διαβάζω Καζαντζάκη

ι) Οξύμωρο → συνδέονται έννοιες αντίθετες μεταξύ τους σε μία φράση, οι οποίες αν και λογικά αποκλείουν η μία την άλλη, δημιουργούν ένα λογικό νόημα.

Δίνεται έμφαση στο νόημα και παράλληλα κεντρίζεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη μέσω της έντονης αντίθεσης που παρουσιάζεται.

π.χ. «ζωντανοί νεκροί», «ελεύθεροι πολιορκημένοι»

ια) Παρομοίωση → μία έννοια συσχετίζεται με κάτι άλλο για να τονιστεί η ιδιότητά του

Διευκολύνεται η κατανόηση μιας κατάστασης, εφόσον συγκρίνεται με μία άλλη πιο οικεία στον αναγνώστη. Προσδίδεται παραστατικότητα στον λόγο και ζωντάνια μέσω της σύγκρισης.

π.χ. Το πρόσωπό του έλαμπε από χαρά σαν τον ήλιο

ιβ) Πλεονασμός → χρησιμοποιούνται περισσότερες λέξεις από όσες χρειάζεται

Δίνεται έμφαση και τονίζεται το νόημα.

π.χ. Πάλι ξαναήρθε η άνοιξη

ιγ) Πολυσύνδετο σχήμα → παρουσιάζονται όροι όμοιοι ή όμοιες προτάσεις με τη χρήση συμπλεκτικών συνδέσμων

Ο λόγος αποκτά ένταση και δυναμική, η συνεχόμενη χρήση του συμπλεκτικού συνδέσμου (και) φανερώνει γρήγορη εναλλαγή στη δράση.

π.χ. Έφερε και βιβλία και τετράδια και στυλό και μολύβια.

Δεν έβλεπα μήτε το κάστρο, μήτε το στρατόπεδο, μήτε τη λίμνη, μήτε τη θάλασσα, μήτε τη γη, μήτε τον ουρανό.

ιδ) Προσωποποίηση → δίνονται ανθρώπινες ιδιότητες σε λέξεις ή φράσεις

Προσδίδει ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο, ενώ παράλληλα τονίζεται έντονα ο συμβολισμός της έννοιας που προσωποποιείτε.

π.χ. Κλαίνε τα δέντρα, κλαίνε τα βουνά

ιε) Πρωθύστερο → ανάμεσα σε δύο έννοιες ή ενέργειες, παρουσιάζεται πρώτη αυτή που έγινε ύστερα χρονολογικά και δεύτερη η αρχαιότερη.

Η παραβίαση της χρονικής σειράς γίνεται για να δοθεί έμφαση στην ενέργεια που παρουσιάζεται πρώτη (αυτή μας ενδιαφέρει), κεντρίζεται το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

π.χ. Χτενίστηκε, ελούστηκε και στο σεργιάνι βγήκε

(αντί: Ελούστηκε, χτενίστηκε, και στο σεργιάνι βγήκε)

Τέλος κι αρχήν η μνήμη εδώ δεν έχει. (αντί: αρχήν και τέλος η μνήμη εδώ δεν έχει.)

ιστ) Ρητορική ερώτηση → μια ερώτηση που δεν πρόκειται να απαντηθεί γιατί η απάντησή της θεωρείται αυτονόητη ή και περιττή.

Η ρητορική ερώτηση έχει σκοπό να προβληματίσει τον αναγνώστη και να τον οδηγήσει στο συμπέρασμα που θέλει ο συγγραφέας.

π.χ. Τι γύρευε σ' αυτή την πόλη, σ' αυτή τη σχολή, σ' αυτό το διαμέρισμα;

ιζ) Συνεκδοχή → δηλώνεται το ένα αντί για τα πολλά ομοειδή, το όργανο αντί για την ενέργεια που παράγεται από αυτό

Με την προβολή του μέρους αντί του όλου ο συγγραφέας πετυχαίνει να παρουσιάσει το μέρος που εκείνος κρίνει σημαντικό και να δώσει έμφαση. Επιτυγχάνεται επίσης επιγραμματική διατύπωση άρα και γρηγορότερη και αμειώτερη δράση.

π.χ. «Τον έφαγε η αλμύρα»/ Ο Κρητικός είναι πάντα υπερήφανος (αντί: Οι Κρητικοί είναι πάντα υπερήφανοι)

ιη) Σχήμα άρσης θέσης → Σε αυτό το σχήμα αρχικά αναφέρεται τι **δεν ισχύει** (για ένα πρόσωπο ή μια κατάσταση) και στη συνέχεια **τι πραγματικά ισχύει**.

Με την αξιοποίηση του σχήματος αποδίδεται με έμφαση η αλήθεια για ένα πρόσωπο ή μια κατάσταση.

π.χ. Εγώ δεν είμαι Τούρκος ουδέ Κόνιαρος, είμαι καλογεράκι απ' ασκηταριό

ιθ) Υπερβατό → ανάμεσα σε δύο λέξεις που συνδέονται νοηματικά ή συντακτικά παρεμβάλλεται μία λέξη ή φράση

Χρήση του υπερβατού στα παραδοσιακά ποιήματα για να εξυπηρετηθεί το μέτρο. Χρήση σε πεζά και μοντέρνα ποιήματα για να πετύχει ο συγγραφέας την ζωηρότερη αποτύπωση των σκέψεων των ηρώων.

π.χ. Έτσι πήρε η αλεπού το στάρι η πονηρή

Άκρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει

κ) Υπερβολή → η περιγραφή (προσώπου, ιδιότητας, κατάστασης) με τρόπο που ξεπερνά το πραγματικό και το συνηθισμένο.

Δημιουργείται ισχυρή εντύπωση στον αναγνώστη, αιχμαλωτίζεται η προσοχή του, και ο λόγος αποκτά ζωντάνια και παραστατικότητα. Είναι ένας ακόμα τρόπος για να δοθεί έμφαση σε ένα συγκεκριμένο νόημα.

π.χ. Μόνο γιατί μ' αγάπησες γεννήθηκα.

Σημεία στίξης

1. Τελεία .

Χρησιμοποιείται για να:

- >δηλώσει την ολοκλήρωση του νοήματος
- >σε συντομογραφίες
- >σε μεγάλους αριθμούς

2. Άνω Τελεία ·

Χρησιμοποιείται για:

- >επεξήγηση, αποσαφήνιση
- >δήλωση αντίθεσης
- >δήλωση αιτίου-αποτελέσματος
- >παράθεση ή απαρίθμηση στοιχείων
- >μικρότερη διακοπή από την τελεία, μεγαλύτερη από το κόμμα

3. Εισαγωγικά «»

Χρησιμοποιούνται για:

- >δήλωση ειρωνείας
- >δήλωση επιστημονικών όρων, ειδικών όρων, τίτλοι έργων
- >επανάληψη εκφράσεων
- >λόγια σε ευθύ λόγο
- >ρητά, παροιμίες
- >τίτλοι

4. Αποσιωπητικά

Χρησιμοποιούνται για:

- >έμμεση ειρωνεία
- >απότομη διακοπή φράσης, αποσιωπούμε
- >υπαινιγμός
- >παράλειψη λέξεων ή φράσεων (μαζί με αγκύλες [...])
- >συγκινησιακή φόρτιση
- >φόβος, αβεβαιότητα, αγωνία
- >περιφρόνηση, αποστροφή
- >ονειροπόληση
- >έμφαση

5. Διπλή παύλα --

Χρησιμοποιείται για:

- >έμφαση σε σχόλιο
- >απομόνωση ασήμαντου μέρους της φράσης
- >υπενθύμιση σημαντικών πληροφοριών

6. Ερωτηματικό ;

Χρησιμοποιείται για:

- >έκφραση απορίας
- >έμφαση στις ρητορικές ερωτήσεις
- >προβληματισμός, σκεπτικισμός
- >ειρωνεία

7. Θαυμαστικό !

Χρησιμοποιείται:

- >ύστερα από επιφώνημα
- >για να δηλώσει θαυμασμό ή έντονο συναίσθημα
- >δήλωση ανησυχίας
- >σε ρητορικές ερωτήσεις με επιρρηματικό χαρακτήρα

8. Παρένθεση ()

Χρησιμοποιείται για:

- >δευτερεύουσες πληροφορίες (ορισμοί, παραπομπές κ.α.)
- >εμπεριέχει φράση που εξηγεί ή συμπληρώνει

9. Κόμμα ,

Χρησιμοποιείται για να:

- >χωρίσει όρους
- >παράθεση/επεξήγηση
- >Κλητική προσφώνηση
- >δευτερεύουσες προτάσεις
- >παρένθετες προτάσεις

ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΟ ΥΦΟΣ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Το οποίο επηρεάζεται από τις **λεξιλογικές επιλογές** του συγγραφέα (όσα είδαμε παραπάνω) αλλά και από τις επιλογές που κάνει ο ίδιος σχετικά με την **σύνταξη και τη διατύπωση** που ακολουθεί.

ΤΟ ΥΦΟΣ ΕΝΟΣ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΔΙΑΚΡΙΝΕΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΕΙΔΗ:

ΕΙΔΗ ΥΦΟΥΣ	
Απλό ύφος	
Ο συγγραφέας εκφράζεται φυσικά, χωρίς πολλά κοσμητικά επίθετα και	✓ απλό λεξιλόγιο ✓ παρατακτική σύνδεση

σχήματα λόγου	<ul style="list-style-type: none"> ✓ προτάσεων ✓ μικρές περίοδοι
Οικείο – Άμεσο ύφος	
Χρησιμοποιείται συνήθως στον προφορικό λόγο ή σε ανεπίσημα κείμενα (φιλικές επιστολές, χιουμοριστικά κείμενα, λογοτεχνικά)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ χρήση β' προσώπου ✓ απλό λεξιλόγιο ✓ μικρές περίοδοι ✓ προφορικός λόγος – λείπουν τα υποκείμενα ή τα αντικείμενα (εννοούνται) ✓ προφορικοί τύποι ρημάτων (π.χ. γράφανε, μιλάγανε, γέλαγα, κοιμόμουνα) ✓ παρατακτική σύνδεση – ασύνδετο σχήμα ✓ ευθύς λόγος ✓ ρητορικά ερωτήματα ✓ ο λόγος είναι κυρίως ρηματικός (πολλά ρήματα και ευθύς λόγος)
Επίσημο – Τυπικό ύφος	
Χρησιμοποιείται κατά κανόνα στον γραπτό λόγο (επίσημα κείμενα, επιστημονικά, νομικά, δημοσιογραφικά άρθρα κλπ.) και ορισμένες φορές και στον προφορικό λόγο (επίσημες ομιλίες, αγορεύσεις κλπ.)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ γ' ρηματικό πρόσωπο ✓ λόγιες λέξεις ✓ υποτακτική σύνδεση ✓ μακροπερίοδος λόγος ✓ αναφορική λειτουργία της γλώσσας ✓ παθητική σύνταξη ✓ χρήση ονοματικών συνόλων αντί ρημάτων (π.χ. η τάξη είναι χώρος αυτενέργειας και διαλόγου των μαθητών) ✓ 'επίσημοι' τύποι ρημάτων (φοβούμαι, αδικείσθε, κινούμεθα) ✓ απρόσωπα ρήματα-εκφράσεις (Είναι προφανές ότι...)
Διδακτικό ύφος	
Ο συγγραφέας συμβουλεύει τον αναγνώστη και του δίνει προτροπές, με διάθεση να τον πείσει μέσω της διδαχής και προσεγγίζοντάς τον συναισθηματικά.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ β' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο ✓ υποτακτική και προστακτική ✓ προτρεπτικά μόρια (ας, να, μη) ✓ ασύνδετο σχήμα
Ειρωνικό ύφος	
Χρησιμοποιεί λέξεις και φράσεις που χαρακτηρίζονται από ειρωνεία, με τις οποίες χλευάζει με τρόπο πρόσωπα και καταστάσεις. Εννοεί άλλα από αυτά που λέει.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ υπονοούμενα ✓ ποιητική λειτουργία της γλώσσας ✓ υποκοριστικά ✓ σημεία στίξης (σχολιασμός)

Χιουμοριστικό ύφος	
Χρησιμοποιείται για να προκαλέσει χαρούμενη διάθεση	<ul style="list-style-type: none"> ✓ υπαινιγμοί ✓ ποιητική λειτουργία ✓ απλό λεξιλόγιο ✓ λογοπαίγνια ✓ παρομοιώσεις ✓ σημεία στίξης (σχολιασμός)
Επιστημονικό ύφος	
Πραγματεύεται ένα θέμα από μια ξεκάθαρα επιστημονική σκοπιά.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ χρήση ειδικού επιστημονικού λεξιλογίου ✓ γ' ρηματικό πρόσωπο ✓ μακροπερίοδος λόγος ✓ αναφορική λειτουργία ✓ υποτακτική σύνδεση ✓ οριστική έγκλιση
Λυρικό/Ποιητικό/Λογοτεχνικό ύφος	
Συναντάται σε πεζά και ποιήματα, πρόθεση του δημιουργού είναι να κινητοποιήσει συναισθηματικά τον αναγνώστη και να του μεταδώσει ένα συγκεκριμένο συναίσθημα. Υπάρχει συχνά σε περιγραφές πεζών κειμένων και σε ποιήματα.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ πολλά σχήματα λόγου ✓ χρήση μη καθημερινών λέξεων ✓ πολλοί προσδιορισμοί (ονοματικοί και επιρρηματικοί) ✓ ποιητική λειτουργία της γλώσσας ✓ σημεία στίξης (σχολιασμός)
Εξομολογητικό ύφος	
Συναντάται σε πρωτοπρόσωπες αφηγήσεις όταν ο συγγραφέας καταγράφει τα προσωπικά του βιώματα. Δημιουργεί αίσθηση οικειότητας.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ χρήση α' προσώπου ✓ καθημερινό λεξιλόγιο ✓ σημεία στίξης ✓ ποιητική χρήση γλώσσας